

Warszawa, dnia 12 stycznia 2016 r.

KMP.573.18.2015.PK

**Raport przedstawicieli
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z rekontroli Schroniska dla Nieletnich i Zakładu Poprawczego
w Warszawie-Falenicy**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) [dalej:OPCAT] oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 5 listopada 2015 r., do Schroniska dla Nieletnich i Zakładu Poprawczego w Warszawie-Falenicy (zwanego dalej placówką, zakładem, schroniskiem lub ZP) udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) w składzie: Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Przemysław Kazimirski i Wojciech Sadownik (prawnicy).

W wizytacji wzięli także udział pracownicy estońskiego Krajowego Mechanizmu Prewencji. W związku z tym miała ona charakter zapowiedziany. Celem wizytacji przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu realizacji zaleceń wydanych przez przedstawicieli Mechanizmu w trakcie poprzedniej wizytacji placówki przeprowadzonej w dniach 22 – 23 stycznia 2015 r. oraz zapoznanie przedstawicieli estońskiego KMP ze specyfiką wizytacji polskich miejsc detencji.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę wstępną z panem Romualdem Sadowskim – dyrektorem placówki;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanki, w tym m.in.: sypialni, świetlic, izb przejściowych, izby izolacyjnej, izby chorych, klas lekcyjnych, warsztatów, sanitariatów, biblioteki, sali gimnastycznej;
- zapoznano się na miejscu z wybraną dokumentacją związaną z funkcjonowaniem placówki;
- przeprowadzono na osobności rozmowy z wychowankami.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali dyrektorowi zakładu oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumenty związane z funkcjonowaniem placówki oraz regulujące prawa i obowiązki wychowanek.

2. Charakterystyka placówki

Zakład Poprawczy w Warszawie-Falenicy to jednostka resocjalizacyjno-rewalidacyjna typu półotwartego, przeznaczona dla 20 dziewcząt (2 grupy wychowawcze). Przy Zakładzie funkcjonuje również Schronisko dla nieletnich (dalej: schronisko) dysponujące 10 miejscami (1 grupa schroniskowa).

Organem prowadzącym oraz jednocześnie organem nadzoru w stosunku do wizytowanej placówki jest Minister Sprawiedliwości.

3. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji placówki przeprowadzonej w dniach 22-23 stycznia 2015 r.

1. Respektowanie prawa do prywatności nieletnich w sprawach dotyczących ich spraw intymnych (zrealizowane)

W wyniku rozmów z wychowankami oraz analizy dokumentacji osobowej wizytujący stwierdzili realizację zalecenia.

2. Eliminacja zakazu leżenia w łóżku w porze dziennej w trakcie pobytu wychowanki w izbie przejściowej (zrealizowane)

Treść *Procedury pełnienia dyżurów* w izbie przejściowej oraz informacje uzyskane od wychowanek w trakcie rozmów indywidualnych, potwierdzają realizację przedmiotowego zalecenia.

3. Odstąpienie od stosowania zadośćuczynienia wobec wychowanek naruszających obowiązujące w placówce normy oraz stosowanie jednej kary za jedno przewinienie (zrealizowane)

Realizacja zalecenia przedstawicieli KMP potwierdzona została analizą treści *Regulaminu Schroniska dla Nieletnich i Zakładu Poprawczego w Warszawie-Falenicy*, dokumentacji osobowej wychowanek zawierającej wnioski o wymierzenie kar dyscyplinarnych jak również w trakcie rozmów indywidualnych pracowników BRPO z dziewczętami.

4. Ewidencjonowanie skarg zgłaszanych przez wychowanki w formie ustnej (zrealizowane)

Obowiązująca w placówce *Procedura składania skarg* przez wychowanki zawiera w swej treści postanowienie, zgodnie z którym ze skargi złożonej w formie ustnej spisywana jest notatka, którą wychowanka podpisuje własnoręcznie. Każda ze złożonych skarg jest rejestrowana w *Księdze ewidencji skarg wychowanek Schroniska dla Nieletnich i Zakładu Poprawczego w Warszawie Falenicy*

5. Modernizacja urządzeń monitoringu w celu wypełnienia obowiązku określonego w § 105⁵ ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2010 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz.1359 ze zm.) (zrealizowane)

Zalecenie zostało zrealizowane. Należy jednakże wskazać, że norma, na podstawie której wydane zostało zalecenie dotyczące zwiększenia pojemności dysków twardych, tak by można było zapisywać na nich nagrania z izb mieszkalnych, przejściowych, izolacyjnych i izb chorych, w których wychowanka przebywała w trakcie całego jej pobytu w placówce, utraciła moc obowiązującą z dniem 6.11.2015 r. Obecnie obowiązujące uregulowanie wprowadzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 października 2015 r. w sprawie zmiany rozporządzenia w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U z 2015 r., poz. 1809), nakłada obowiązek archiwizowania danych z monitoringu przez okres 90 dni (izby mieszkalne, przejściowe, izolacyjne, izby chore) oraz 60 dni w odniesieniu do pozostałych pomieszczeń.

6. Zorganizowanie szkoleń dla pracowników placówki z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym (zrealizowane)

Z informacji przekazanych wizytującym podczas podsumowania przez dyrektora placówki wynika, że po wydaniu zalecenia, zorganizowane zostało takie szkolenie. Osobą prowadzącą był dr Krzysztof Dziurzyński dziekan Wydziału Pedagogiki w Wyższej Szkole Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie k/Otwocka, a szkolenie odbyło się w dniu 16 czerwca 2015 r.

7. Zmiana treści Procedury przyjmowania osób odwiedzających (zrealizowane częściowo)

Analiza treści procedury czyni zadość zaleceniu przedstawicieli KMP w zakresie odstąpienia od wymogu uprzedniej zgody administracji placówki na odwiedzinach wychowanki przez osoby spoza kręgu rodziny. Fakt ów potwierdzony został w trakcie rozmów z dziewczętami.

Pracownicy BRPO zwracają jednocześnie uwagę na potrzebę uregulowania w analizowanej procedurze faktu odbierania oświadczeń przez osoby odwiedzające o zdeponowaniu dowodu osobistego u strażnika na czas trwania wizyty. Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (Dz. U. Nr 167, poz. 1131, z późn. zm.)

wprowadza zakaz posiadania dowodu osobistego bez podstawy prawnej przez inne osoby aniżeli jego właściciel. Artykuł 79 pkt 2 wskazanej ustawy typizuje wykroczenie polegające na przechowywaniu dowodu osobistego przez nieuprawnioną osobą bez stosowanego oświadczenia woli jego właściciela.

8. Zaprzestanie dokonywania kontroli osobistych nieletnich oraz stosowania narko- i alkotestów (zrealizowane częściowo)

Dyrektor przyznał, że w reakcji na zalecenie w dniu 27 marca 2015 r. wydał zarządzenie nr 282 dotyczące m.in. zakazu dokonywania takich czynności przez podległych mu pracowników. Niemniej jednak z rozmów indywidualnych z wychowankami zakładu wynika, że takie środki ostrożności są stosowane w dalszym ciągu. O poczynionych spostrzeżeniach, przedstawiciele KMP poinformowali dyrektora podczas podsumowania rekontroli. Dyrektor przyznał, że pomimo wydania stosownego zarządzenia, zdarzają się jednakże w praktyce sytuacje, w których potrzeba związana z zapewnieniem bezpieczeństwa wychowankom wymagała zastosowania narkotestów. W związku z powyższym, przedstawiciele Mechanizmu podtrzymali podczas podsumowania swoje stanowisko w opisanej sprawie.

9. Dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością

Placówka w dalszym ciągu nie jest przystosowana do potrzeb takich osób. Mając jednakże na uwadze treść odpowiedzi udzielonej przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w dniu 5 czerwca 2015 r. na wystąpienie generalne RPO z dnia 14 maja 2014 r. skierowane do Ministra Sprawiedliwości¹ w sprawie potrzeby przystosowania placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich do potrzeb osób z niepełnosprawnością wynika, że istnieją obecnie dwie placówki resocjalizacyjne przeznaczone dla takich osób (Zakład Poprawczy w Tarnowie oraz Schronisko dla Nieletnich w Dominowie) spełniające warunki przystosowania. W związku z tym przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji odstępują od ponowienia zalecenia w tej kwestii.

¹ Patrz: KMP.571.26.2014.MMa, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/wyst%C4%85pienie-generalne-z-dnia-14052014-r-do-ministra-sprawiedliwo%C5%9Bci-w-sprawie-dostosowania>

4. Inne uwagi wynikające z re-wizytacji

Podczas rozmów indywidualnych z wychowankami, w których brali również udział członkowie estońskiego KMP, jedna z dziewcząt wskazała że została uderzona przez jednego z wychowawców. Dodała, że zdarzenie miało charakter jednorazowy; powiadomiła o nim także kierowniczkę internatu. Wychowanka w rozmowie z przedstawicielem KMP zastrzegła swoją anonimowość. Pracownicy BRPO przekazali opisany sygnał dyrektorowi zakładu, zobowiązując go do sprawdzenia jego zasadności. Z konkluzji postępowania wyjaśniającego przeprowadzonego przez dyrektora zakładu w opisanym sprawie wynika, że sytuacja wskazana przez wychowankę miała miejsce w dniu 25.10.2015 r. podczas oglądania programu informacyjnego „Wiadomości” w świetlicy jednej z grup wychowawczych. W związku z głośnym zachowaniem wychowanki, przeszkadzającym reszcie dziewcząt, wychowawca zwracał jej kilkakrotnie uwagę, ostrzegając ją jednocześnie przed konsekwencjami dyscyplinarnymi jej niewłaściwego zachowania. Wobec braku reakcji na zwracaną uwagę, wychowawca polecił nieletniej zmianę miejsca w świetlicy. Wychowanka ostentacyjnie zlekceważyła apel. Wychowawca mimo to powtórzył polecenie, a następnie gwałtownym ruchem pchnął krzesło na kółkach, na którym siedziała nieletnia, w wyniku czego spadła z niego na podłogę.

Przedstawiciele Mechanizmu rozumieją, że działanie wychowawcy nie miało charakteru działania z premedytacją, lecz stanowiło odruchową reakcję na buntowniczą postawę nieletniej. Niemniej jednak mając na uwadze wieloletnie doświadczenie zawodowe tego wychowawcy oraz nieposzlakowaną opinię, jaką cieszy się zarówno wśród współpracowników jak i wychowanek placówki, przedstawiciele KMP zwracają uwagę, że podjęte przez niego działanie pozbawione było elementu przewidywalności jego skutków i jako takie nie powinno zaistnieć. Podobnego zdania jest kierowniczka internatu, która jako przełożona wychowawcy zwróciła mu uwagę, że reakcje na niepożądane zachowania podopiecznych powinny mieć zawsze resocjalizacyjno-pedagogiczny charakter.

Podczas podsumowania członkowie KMP zwrócili ponadto uwagę na stosowanie odpowiedzialności zbiorowej wobec nieletnich polegającej na zakazie palenia przez wszystkie palące wychowanki, w sytuacji przekroczenia przez jedną z nich zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w placówce oraz na stosowaną co do zasady kontrolę korespondencji dziewcząt w początkowej fazie ich pobytu w zakładzie.

Mając na uwadze odebrane od dziewcząt sygnały, wizytujący zalecają odstąpienie od stosowania odpowiedzialności zbiorowej wobec nieletnich oraz od zasady stosowania kontroli korespondencji w początkowej fazie ich pobytu w placówce.

5. Zalecenia przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji

Na podstawie art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. zmianę treści *Procedury przyjmowania osób odwiedzających* w zakresie dotyczącym pozostawiania dowodów osobistych u strażnika przez osoby odwiedzające nieletnie;
2. rezygnację ze stosowania narko- i alkotestów wobec nieletnich;
3. odstąpienie od stosowania odpowiedzialności zbiorowej wychowanek;
4. odstąpienie od zasady stosowania kontroli korespondencji wychowanki w początkowej jej fazie pobytu w placówce.